

In dit nummer:

- Zorg
- Nieuw ramingen
- Huizenprijzen
- Kijkje over de grens: Denemarken
- Recente publicaties
- Meer politie helpt!

CPB Nieuwsbrief 2005 maart

Kwartaaluitgave van het Centraal Planbureau

1

Zorgpost

Rocus van Opstal

Afgelopen maand ontving ik van mijn bank/verzekeraar een twaalf-tal brieven, die beide betrekking hadden op de kosten van de gezondheidszorg.

De eerste brief was een rondschrijven van de zorgverzekeringsspoor over de nieuwe Basisverzekering curatieve zorg die per 2006 ingaat. Over de gevolgen van de stelselwijziging kan mijn verzekeraar nog niet veel zeggen, behalve dat "in de nieuwe verzekering de vraag naar zorg, van u als verzekerde, centraal staat". Dat is een hele geruststelling om te lezen, zeker als je op dat moment met een flinke griep in bed ligt. Maar het roept wel de vraag op wat tot nu toe dan centraal stond voor mijn verzekeraar? Als particulier verzekerde verandert er toch eigenlijk niet zoveel: je bent en blijft verzekerd voor een afgebakend pakket zorgdiensten tegen een vaste premie.

Vooruitlopend op de stelselwijziging slooft mijn verzekeraar zich vanaf dit jaar meer uit om de kosten, en daarmee mijn premie, in de hand te houden. Met geselecteerde fysiotherapeuten zijn tariefafspraken gemaakt. Mocht ik een duurdere therapeut willen inschakelen, dan moet ik het verschil zelf bijbetalen. Ook met apothekers maakt mijn verzekeraar afspraken over het verstrekken van de voordeligste uitvoering van medicijnen met gelijke werkzame stof. Als grootinkoper van zorg heeft mijn verzekeraar de marktmacht om op deze wijze de kosten te matigen, iets wat de individuele patiënt niet zal lukken. Dat biedt hoop voor het nieuwe stelsel, al blijft het

knagen waarom ze dit de afgelopen 20 jaar niet voor mij hebben gedaan. Of hielden ze zich toen meer bezig met het selecteren van goede risico's waar ze veel aan verdienden?

De tweede brief betrof een folder van de bankpoot van hetzelfde bedrijf, waarin een overzicht wordt gegeven van de stand van zaken bij een twaalf-tal beleggingsfondsen en een schets van de te verwachten ontwikkelingen. Een apart artikel gaat nader in op de twee fondsen die beleggen in respectievelijk de zorgsector en medische technologie. De intrigerende kop luidt: "innovatie houdt gezondheidszorg betaalbaar". Dat lijkt sterk op een win-win situatie: beleggen in deze fondsen levert een mooi rendement op - hoewel hier terecht geen al te stellige uitspraak over wordt gedaan - en betaalbare gezondheidszorg betekent minder (stijging van de) ziektekostenpremie. De hierbij gegeven voorbeelden spreken aan: een patiënt die dankzij nieuwe medicijnen thuis kan worden behandeld, kost aanzienlijk minder dan een dag in het ziekenhuis tegen 700 à 1000 euro. En geavanceerde pacemakers zijn minder kostbaar dan openhartoperaties.

Wat echter ontbreekt, is de notie dat dankzij nieuwe medische technologie in de toekomst ziektes kunnen worden behandeld die tot nu toe onbehandelbaar zijn, tegen soms hoge kosten. Medische technologie leidt per saldo waarschijnlijk eerder tot kostenstijging dan tot kostendaling. Daar staat gezondheidswinst in de vorm van een hogere levensverwachting en een betere kwaliteit van leven tegenover. Dat is welvaartswinst, die we als maatschappij moeten afwegen tegen de extra kosten.

Ik kijk vol verwachting uit naar de volgende brief van mijn verzekeraar, met de aankondiging van de zorgverzekeringsspremie 2006. Maar of die zal meevallen? □

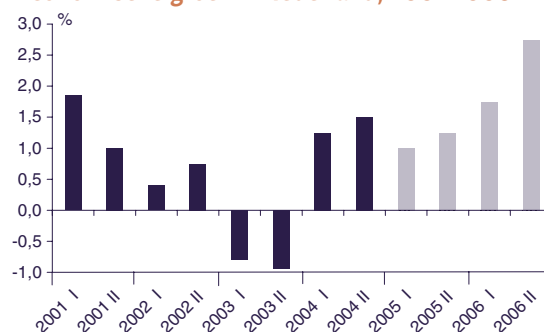
Rocus van Opstal, hoofd Conjunctuur en collectieve sector

Korte-termijnraming maart 2005

- Naar verwachting valt de economische groei dit jaar licht terug, tot 1%. Volgend jaar kan de economische groei versnellen tot 2¼%.
- De daling van het reëel beschikbaar inkomen zorgt in 2005 voor een licht krimpemde consumptie. Voor 2006 zijn de vooruitzichten voor de consumptie gunstiger: +1%.
- De investeringen en de werkgelegenheid trekken in 2005 en 2006 aan. De werkloosheid bereikt dit jaar waarschijnlijk een top.
- Inflatie blijft dalen, naar verwachting tot ¼% volgend jaar.

Zie verder de *Economierapportage* op pag. 4

Economische groei in Nederland, 2001-2006^{a)}

^{a)} Groei BBP-volume ten opzichte van overeenkomstige periode in voorafgaand jaar.

VERBETEREN VAN DOELMATIGHEID KAN WELVAARTSWINST VAN MEER ZORG NOG VERHOGEN

Zorg: hoge kosten, maar nog grotere baten?

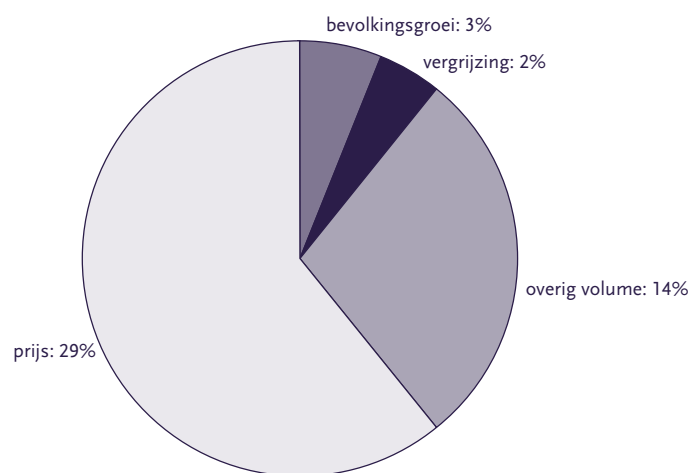
De zorg in Nederland wordt steeds duurder. Particuliere ziektekostenpremies zijn over de jaren 1999-2003 met gemiddeld 57% gestegen. De AWBZ-premie is toegenomen van 9,6% in 1998 tot 12,3% in 2003 en 13,45% dit jaar. Krijgen we voor dat geld ook meer en betere zorg en meer gezondheid?

Door technologische ontwikkeling en veranderingen in kwaliteit is het heel moeilijk om de 'echte' prijs voor de zorg te berekenen en dus ook om na te gaan in hoeverre we voor al het extra geld meer en betere zorg hebben gekregen. Of is het voor een belangrijk deel prijsstijging? Volgens de beste inschatting die het CBS op dit ogenblik kan maken, is meer dan de helft van de toename van de zorguitgaven het gevolg van prijsstijgingen. De consumentenprijsindex (CPI) steeg tussen 1998 en 2003 met 16%; de prijs van zorg met 29%. De volumegroei over deze periode bedraagt ongeveer 20%, waarvan de bevolkingsgroei 3% verklaart en de vergrijzing 2%.

Vergrijzing niet de oorzaak

De vergrijzing is dus niet de grote oorzaak van de snel groeiende zorguitgaven, hoewel deze verklaring regelmatig wordt aangevoerd. Het gaat wel om een speciale periode: tussen 2000 en 2003 zijn veel extra middelen ter beschikking gesteld om de wachtlijsten te verminderen. Maar ook over de jaren 1980-2001, een periode waarin de zorguitgaven veel minder snel groeiden, verklaart de vergrijzing slechts een achtste van de groei van de zorguitgaven.

Figuur 1 Verdeling van de groei van de zorguitgaven 1999-2003

BRON: CBS, Kosten van ziekten in Nederland, berekeningen CPB

Er is dus bij de volumegroei in de zorg meer aan de hand dan alleen demografische invloeden. Veel onderzoekers denken dat de sterke groei in de curatieve sector te maken heeft met nieuwe medische technologie. Arbeidsbesparende technologische vooruitgang bestaat in de zorg net als in de rest van de economie, maar

daarnaast vindt steeds een uitbreiding van de mogelijkheden tot behandeling plaats. Aandoeningen die eerst niet behandeld konden worden, kunnen dat nu wel. Sommige ziekten die dodelijk waren, worden chronisch. Met bepaalde ongeneeslijke ziekten kan de patiënt toch nog langer leven, en met hogere kwaliteit. Andere aandoeningen kunnen net zo goed worden behandeld als voorheen, maar met minder bijwerkingen of overlast voor de patiënt. Dit alles leidt tot hogere kosten, waar gewonnen levensjaren en een betere kwaliteit van leven tegenover staan.

Gezondheidswinst

Sommige onderzoekers stellen dat we ontzettend veel waar voor ons geld krijgen bij de extra uitgaven voor zorg. Onder de prikkelende kop *Your money or your life* betoogt de Amerikaanse gezondheidseconoom David M. Cutler dit voor de behandeling van hartziekten en van te vroeg geboren baby's. Hij gaat ervan uit dat een voor kwaliteit gecorrigeerd levensjaar ongeveer \$100.000 waard is. De vooruitgang bij de behandeling van hartziekten door veranderingen in de medische zorg sinds 1950 levert 3 gewonnen levensjaren op voor een 45-jarige. In netto contante waarde kost dit ongeveer \$30.000 en levert dit een opbrengst op van \$120.000, een rendement van 300%. Bij baby's met een laag geboortegewicht is het rendement nog hoger: sinds 1950 zijn de kosten toegenomen met \$70.000 en de extra gewonnen levensjaren (voor kwaliteit van leven gecorrigeerd) zijn na discontering \$350.000 waard. Cutler berekent dat de extra gezondheidsopbrengsten bij deze twee ziektebeelden al opwegen tegen alle extra zorgkosten die sinds 1950 zijn gemaakt. Dus zelfs als alle andere zorguitgaven niets hebben opgeleverd, was het nog de moeite waard.

De Amerikaanse econoom William D. Nordhaus maakt de staat op van de *Health of nations*, en concludeert dat we onze welvaart niet goed meten als we geen rekening houden met de toename in de levensverwachting. Gemiddeld over de 20e eeuw is de welvaart van Amerikanen volgens hem ongeveer net zoveel toegenomen door een betere gezondheid als door de toename in de consumptie van goederen en diensten buiten de gezondheidszorg.

Doelmatige uitgaven?

Over het toekennen van een waarde aan een levensjaar valt heel wat te discussiëren. En om een toename in de levensverwachting toe te schrijven aan bepaalde factoren zijn uiteraard veronderstellingen nodig. Bovendien valt niet uit te sluiten dat de situatie in Nederland afwijkt van die in de VS, hoewel hier in grote trekken dezelfde medische technologie wordt gebruikt. Toch geven de beschreven onderzoeken ons waardevolle nieuwe manieren om naar zorguitgaven te kijken. Een dubbele boodschap: aan de ene kant was de groei van de zorguitgaven heel goed besteed. Het geld rendeerde in de gezondheidszorg veel beter dan op menige andere plaats. Aan de andere kant wordt het totale potentieel niet gerealiseerd: het geld wordt vaak ondoelmatig uitgegeven. Dat is uiteraard ongewenst, en al helemaal voor zo'n grote en groeiende uitgavenpost die we in Nederland collectief financieren op een wijze die de

arbeidsmarkt verstoort. Voor de behandeling van hartziekten in de VS constateert Cutler dat sommige mensen veel te veel zorg krijgen en anderen niet voldoende. Ook is de kwaliteit van de zorg niet altijd goed, bijvoorbeeld als specialisten niet voldoende er-

varing hebben met de desbetreffende ingreep. Hier liggen dus duidelijke mogelijkheden voor verbetering. De problemen van te weinig en te veel gebruik van zorg en van onvoldoende kwaliteit en tekortschietende doelmatigheid kennen wij in Nederland ook. Bovendien hebben pogingen om de wachttijden te verlagen laten zien dat moeilijk te bepalen is in hoeverre extra geld ook daadwerkelijk tot meer of betere geproduceerde zorg leidt. Geen pleidooi dus om blindelings (extra) geld in de zorg te steken.

Nieuwe zorgverzekering

In Nederland proberen achtereenvolgende kabinetten beleid te ontwikkelen om de doelmatigheid in de zorg te vergroten. Een van de resultaten is het plan voor de stelselherziening voor de zorgverzekeringen. Door gereguleerde concurrentie moeten zorgverzekeraars gaan dingen naar de gunst van verzekerden. Zorgverzekeraars kunnen ervoor kiezen om alleen afspraken te maken met aanbieders met wie ze een goede prijs/kwaliteitverhouding kunnen overeenkomen. De verzekerden lopen bij een keuze voor andere aanbieders dan de kans dat ze moeten bijbetalen. Om gereguleerde concurrentie te laten werken, moet aan een aantal voorwaarden zijn voldaan: transparante markten, mogelijkheid van toetreding, toezicht op de mededinging. Verder moeten de risico's worden bestreden: te lage kwaliteit van zorg, selectie van aantrekkelijke verzekerden door verzekeraars en ongebreidelde uitgavenstijging. Een heel belangrijke voorwaarde is dat voldoende informatie beschikbaar komt over kwaliteit en prijs van het zorgaanbod.

Hervorming AWBZ

Ook wat de AWBZ betreft wordt momenteel nagedacht over een doelmatiger organisatie na de beleidswijzigingen van de afgelopen jaren. Vanaf 2000 is getracht om de wachtlijsten in de AWBZ te verminderen. Ook is geprobeerd de AWBZ flexibeler en meer klantgericht te maken, onder andere door een grotere rol voor persoonsgebonden budgetten. Door deze wijzigingen is het moeilijker geworden om de groei van de AWBZ-uitgaven te beheersen. Nu de

aanbodregulering is afgeschaft, kent het systeem te weinig nieuwe doelmatigheidsprykkels om voor tegenwicht te zorgen. Ook zijn er aanwijzingen dat de kwaliteit van de zorg in delen van de AWBZ niet goed is, ondanks de sterke groei van de AWBZ-uitgaven sinds 2000. De Inspectie voor de Gezondheidszorg gaf vorig jaar aan dat slechts 22% van de verpleeghuizen erin slaagt om aan tien afgesproken indicatoren voor minimaal noodzakelijke zorg te voldoen. Steeds meer mensen krijgen extramuraal AWBZ-zorg waardoor zij thuis kunnen (blijven) wonen. Dit vergroot de doelmatigheid. Een probleem daarbij is dat de huidige systemen niet erg geschikt zijn om AWBZ-zorg, curatieve zorg, welzijn en wonen goed op elkaar af te stemmen. Duidelijk is dat het kabinet een belangrijke rol voor de gemeenten ziet als het om mensen met beperkingen gaat, maar nog niet duidelijk is hoever die rol zich zou moeten uitstrekken. Per 1 januari 2006 wordt de enkelvoudige huishoudelijke hulp overgeheveld naar de gemeenten. Over de beste organisatie van de overblijvende AWBZ beraadt men zich momenteel. De optimale aansturing kan heel goed verschillen tussen onderdelen van de AWBZ.

Meer aandacht voor rendement van zorguitgaven

Het is van belang om niet alleen naar de kosten, maar ook naar de baten van zorg te kijken. In de VS hebben investeringen in sommige typen zorg een hoog rendement gehad in termen van gezondheidswinst, ondanks bestaande ondoelmatigheden. In Nederland zijn waarschijnlijk soortgelijke winsten behaald. Dit maakt het niet minder belangrijk om te weten of extra geld ook inderdaad op doelmatige wijze in extra zorg wordt omgezet. □

Meer informatie: e.s.mot@cpb.nl

De belangrijkste recente CPB-publicaties op het gebied van zorg

Frits Bos, Rudy Douven en Esther Mot, *Vier toekomstscenario's voor overheid en zorg*, CPB Document 72, november 2004

Rudy Douven, *Risk Adjustment in the Netherlands: an analysis of insurers' health care expenditures*, CPB Discussion paper 39, oktober 2004

Frank Windmeijer, Eric de Laat, Rudy Douven, Esther Mot, *Pharmaceutical Promotion and GP Prescription Behaviour*, CPB Discussion paper 30, april 2004

Rudy Douven, Esther Mot, Kees Folmer, *Momentopname van de AWBZ: Een analyse van de sterke en zwakke punten*, CPB Document 54, maart 2004

CPB, *Zorg voor concurrentie: een analyse van het nieuwe zorgstelsel*, CPB document 28, januari 2003

ECONOMISCHE VOORUITZICHTEN MAART 2005

ECONOMIE TREKT AAN

De wereldeconomie presteerde vorig jaar uitstekend, maar zal door de hoge olieprijs dit jaar tijdelijk wat vertragen. Ook in Nederland valt de economische groei in 2005 waarschijnlijk wat terug, tot 1%. Maar volgend jaar trekt de groei naar verwachting aan, tot 2¼%. De economie wordt in beide jaren vooral gedragen door de uitvoer. Desalniettemin zullen de binnenlandse bestedingen het in 2006 wel aanzienlijk beter doen dan in 2004 en 2005, door het winstherstel van bedrijven en de verbetering van de koopkracht van gezinnen.

Aanzienlijke internationale onzekerheden

De olieprijs blijft een belangrijke onzekerheid voor de wereldeconomie. Een kleiner aanbod, bijvoorbeeld door de internationale politieke situatie of terroristische aanslagen, zal leiden tot een nog hogere olieprijs, met negatieve effecten op de internationale economische groei. Maar gezien de toenemende investeringen in de olie-industrie, uitgelokt door de hoge olieprijs van de afgelopen jaren, zou het aanbod ook hoger kunnen uitvallen.

Het omvangrijke tekort op de Amerikaanse lopende rekening zou kunnen leiden tot een verdere koersdaling van de dollar, wat een negatief effect zou hebben op de economische groei in het eurogebied. Bovendien is de huidige lage rente niet geheel verklaarbaar. Een sterkere stijging dan geraamd is dan ook mogelijk, met negatieve effecten op de mondiale economische groei.

Het is echter ook mogelijk dat de groeiprojectie te pessimistisch is. Gezien de hoge winstgevendheid, lage rentetarieven en de sterk verbeterde balansposities zouden vooral in het eurogebied de bedrijfsinvesteringen sterker kunnen toenemen dan we verwachten. Verder zou in het eurogebied de somberheid van consumenten sneller dan voorzien kunnen wegebben, met positieve gevolgen voor de particuliere consumptie.

DE WERELDECONOMIE

Wereldeconomie presteerde uitstekend ...

De mondiale economische groei liep in 2004 op tot bijna 5%, de hoogste groei in twintig jaar. Door verdere integratie in de wereldeconomie en een toenemende rol van het marktmechanisme was vooral in de opkomende economieën de productiegroei krachtig. Een tweede stimulans voor de wereldeconomie was het expansieve Amerikaanse macro-economische beleid, waardoor de economische groei in de Verenigde Staten de hoogste was sinds 1999. Er was daarbij wel een schaduwkant: het Amerikaanse tekort op de lopende rekening bereikte een recordomvang.

...maar mondiale groei in 2005 wat lager

In 2005 zal de hoge olieprijs van gemiddeld ruim 40 dollar per vat de groei van de wereldeconomie wat drukken. Dit zal ook het geval zijn in het eurogebied, waar de groei tevens gedempt zal worden door de verslechtering van de prijsconcurrentiepositie als gevolg van de sterkere euro en het zwakke consumenten- en producentenvertrouwen. Volgend jaar zal de olieprijs naar verwachting lager zijn en uitkomen op gemiddeld 35 dollar per vat. De groei van productie en wereldhandel loopt dan naar verwachting weer op. In het eurogebied versnelt de economische groei in 2006 tot 2½%, mede door meer investeringen vanwege de hoge winstgevendheid en de gunstige balansposities van bedrijven.

DE NEDERLANDSE ECONOMIE

Economische groei valt terug in 2005 ...

De voorziene groeivertraging werd eind vorig jaar in Nederland al zichtbaar. De productie daalde in het vierde kwartaal met 0,1% ten opzichte van het voorafgaande kwartaal. In heel 2004 bedroeg de economische groei nog wel 1,4%. Dit jaar zal deze naar verwachting wat terugvallen tot 1%. Nederlandse exporteurs ondervinden de gevolgen van de vertraging van de internationale conjunctuur en hebben bovendien last van de dure euro. Gezinnen zullen dit jaar wat minder besteden, vooral door de gematigde loonontwikkeling en de lastenverzwaringen van het kabinet.

Economische groei, 2004-2006

	2004	2005	2006
	mutaties per jaar in %		
Verenigde Staten	4,4	3¼	3½
Japan	2,6	1	2
Eurogebied	2,0	1¾	2½
Nederland	1,4	1	2¼

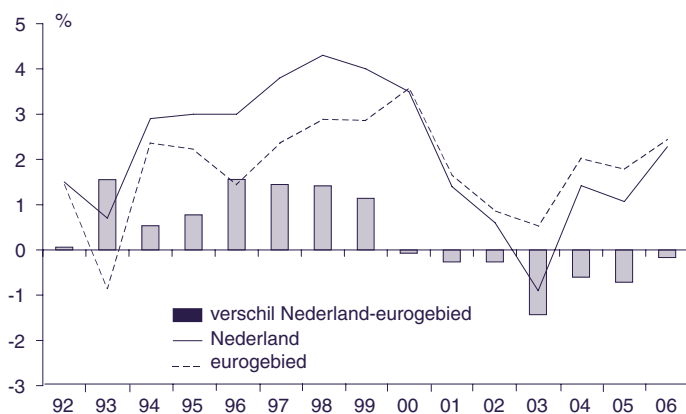
... maar trekt aan in 2006

De economische groei bedraagt volgend jaar naar verwachting 2¼%, waarmee een periode van vijf magere jaren wordt afgesloten. Het Nederlandse bedrijfsleven profiteert van de opleving van de internationale conjunctuur. Bovendien zullen ook de binnenlandse bestedingen een grotere bijdrage aan de groei leveren. De koopkracht van gezinnen neemt voor het eerst sinds jaren wat toe, zodat gezinnen meer gaan besteden. De toegenomen winstgevendheid van bedrijven zorgt ervoor dat de investeringen volgend jaar aanzienlijk kunnen toenemen.

Nederland klampt aan bij eurogebied

De afgelopen jaren bleef de economische groei duidelijk achter bij die in het eurogebied, maar volgend jaar kan Nederland weer aanklappen. Een belangrijke reden is dat de arbeidskosten zich dit en volgend jaar waarschijnlijk gunstiger ontwikkelen dan die in het eurogebied, zodat de concurrentiepositie iets verbetert. Bovendien komt vanaf volgend jaar een einde aan de omvangrijke ombuigingen van het kabinet. Ook de vermogensposities van pensioenfondsen zijn dusdanig verbeterd, dat een verdere toename van de pensioenpremies – met hun ongunstige uitwerking op arbeidskosten en koopkracht – niet waarschijnlijk is. In de periode 2000-2006 groeit de Nederlandse economie waarschijnlijk in totaal 3¼% minder dan in het eurogebied, waarmee de in de periode 1993-1999 behaalde groeivoorsprong van 8¼% voor ongeveer 40% teniet is gedaan (zie figuur).

Economische groei in Nederland en het eurogebied, 1992-2006

Uitvoer draagt groei

De export was vorig jaar nagenoeg in zijn eentje verantwoordelijk voor het herstel van de economie. Ook in 2005 en 2006 blijft de uitvoer de economie in belangrijke mate dragen. De uitvoergroei neemt dit jaar wel wat af door de wereldwijde groeivertraging, maar veert volgend jaar op met het aantrekken van de buitenlandse vraag. Vooral de wederuitvoer neemt dit en komend jaar storm-

achtig toe, waarmee Nederland zijn rol als distributieland onderstreept. De groei van de 'made in Holland'-export blijft achterlopen bij de relevante wereldhandel door de in de afgelopen jaren sterk verslechterde prijsconcurrentiepositie als gevolg van de fors gestegen arbeidskosten en van de waardeestijging van de euro.

Vorig jaar is wel een keer ten goede gemaakt. De arbeidskosten per eenheid product daalden toen even hard als bij de concurrenten in het eurogebied. Dit en volgend jaar zullen de arbeidskosten zich zelfs wat gunstiger ontwikkelen. Bij een gelijkblijvende eurokoers van 1,30 dollar zullen in 2006 ook de arbeidskosten per eenheid product sterker dalen dan bij de concurrenten buiten het eurogebied. Dan kunnen exporteurs hun prijzen weer wat scherper zetten dan de concurrentie, zodat de prijsconcurrentiepositie verbetert.

Voorzichtig herstel consumptie

Voor dit jaar wordt geraamd dat de particuliere consumptie licht krimpt, voornamelijk door de daling van het reëel beschikbaar gezinsinkomen. Volgend jaar vertonen de bestedingen van gezinnen een voorzichtig herstel. De particuliere consumptie daalt weliswaar met 2¼%, maar dit is volledig het gevolg van de financieringsverschuiving door de invoering van het nieuwe zorgstelsel (zie kader). Gecorrigeerd voor dit effect nemen de bestedingen van gezinnen met 1% toe, door de toename van de reële lonen, enige lastenverlichting en de lagere werkloosheid.

De vrije besparingen van gezinnen dalen dit jaar nog wat, doordat gezinnen de ongunstige inkomensontwikkeling opvangen door minder te sparen. Volgend jaar nemen de individuele besparingen juist sterk toe. Het afschaffen van de fiscale facilitering van collectieve prepensioenregelingen en de invoering van de individuele levensloopregeling leidt naar verwachting tot een verschuiving van collectieve pensioenbesparingen naar individuele besparingen.

Investeringsgroei versnelt

De investeringsgroei zal dit en vooral volgend jaar versnellen door het aantrekken van de productiegroei en een stevig winstherstel bij bedrijven. In de periode 2004-2006 neemt de arbeidsinkomensquote met ruim 3%-punt af, na in de periode 1999-2003 met 6%-punt te zijn gestegen. Het winstherstel wordt mogelijk gemaakt door de gematigde loonontwikkeling en de sterke groei van de arbeidsproductiviteit. Dit jaar zullen vooral exporterende bedrijven hun marges nog verder kunnen verbeteren. Maar volgend jaar ligt vanwege de florissantere marktcondities ook voor op de binnenlandse markt georiënteerde bedrijven een toename van de marges in het verschiet.

Werkloosheid daalt volgend jaar

De arbeidsmarkt toonde vorig jaar een dubbel gezicht. In personen gemeten daalde de werkgelegenheid nog met 0,9%, het grootste banenverlies sinds begin jaren tachtig. Bedrijven bleven

Kerngegevens voor Nederland, 2003-2006

	2003	2004	2005 ^{a)}	2006 ^{a)}
	mutaties per jaar in %			
Internationaal				
Relevante wereldhandel	4,8	7,4	6¼	7
Prijnspeil goederenimport	-1,2	1,3	-¼	-2
Concurrentenprijs	-4,7	-1,2	-¾	-¾
Olieprijs (Brent, niveau in dollars per vat)	28,9	38,1	40¼	35
Eurokoers (dollar per euro)	1,13	1,24	1,30	1,30
Arbeidskosten p.e.p. verwerkende industrie in concurrerende landen	-5,6	-4,7	-1½	-1
Volume bestedingen en productie				
Bruto binnenlands product (BBP, economische groei)	-0,9	1,4	1	2¼
Particuliere consumptie	-0,9	0,5	-½	-2¾ (1)
Bruto investeringen bedrijven (exclusief woningen)	-3,5	1,6	2¼	5¾
Investeringen in woningen	-4,2	2,5	3	3½
Goederenexport (exclusief energie)	0,5	8,2	4½	7¼
w.v. binnenslands geproduceerd	-0,8	3,2	2¼	3¾
wederexport	2,2	14,9	7½	11¼
Goederenimport	1,0	7,5	3½	6¼
Productie marktsector ^{b)}	-1,3	1,3	1½	3
Prijzen en lonen				
Consumentenprijsindex (CPI)	2,1	1,2	1¼	¼
Prijs nationale bestedingen	2,6	1,4	1	½
Prijnspeil goederenexport (exclusief energie)	-0,6	-0,1	-½	-1¼
Prijsconcurrentiepositie	-5,9	-2,4	-¾	½
Contractloon marktsector	2,7	1,5	¾	1
Loonsom per werknemer marktsector	3,8	2,6	¾ (1¼)	-¼ (¼)
Arbeidskosten p.e.p. verwerkende industrie (exclusief olie)	3,5	-2,1	-1	-2¾
Arbeidsmarkt				
Werkloze beroepsbevolking (niveau in % beroepsbevolking)	5,1	6,2	6¾	6¼
Werkloze beroepsbevolking (x 1000)	396	479	515	480
Werkgelegenheid in arbeidsjaren	-1,0	-1,3	0 (-¼)	1¼ (1)
Werkgelegenheid in personen (>12 uur/week)	-0,5	-0,9	¼ (0)	1½ (1¼)
Arbeidsaanbod in personen	0,8	0,2	¾ (½)	1 (¾)
Collectieve sector				
EMU-saldo collectieve sector (niveau in % BBP)	-3,2	-2,5	-2,0	-1,7
Bruto schuld collectieve sector (niveau ultimo jaar in % BBP)	54,3	55,8	58,1	58,1
Collectieve lastendruk (niveau in % BBP)	39,3	39,4	39,5	41,6 (39,9)
Diversen				
Koopkracht mediaan alle huishouders	-1,2	-0,2	-1¼	½
Arbeidsproductiviteit marktsector ^{b)}	0,8	3,5	1¾ (2¼)	1¾ (2)
Prijs toegevoegde waarde marktsector ^{b)}	2,3	0,0	½	¼
Reële arbeidskosten marktsector ^{b)}	1,4	2,6	¼ (½)	-½ (0)
Arbeidsinkomensquote marktsector ^{b)} (niveau in %)	86,9	86,6	85½	83¾
Uitvoersaldo (niveau in % BBP)	5,0	5,2	5¾	5¾
Lange rente (niveau in %)	4,1	4,1	3¾	4¼
Korte rente (niveau in %)	2,3	2,1	2	2¼

^{a)} De cijfers tussen haakjes zijn gecorrigeerd voor financieringsverschuivingen als gevolg van de invoering van de wet Verlenging Loondoorbetalingsverplichting bij Ziekte (VLZ) in 2005 en 2006 en de Zorgverzekeringswet (ZVW) in 2006. Zie ook de box op pagina 7.

^{b)} Exclusief delfstoffenwinning en verhuur van en handel in onroerend goed.

arbeidsplaatsen schrappen in reactie op de gedaalde productie in 2003. Tegelijkertijd werden in de loop van vorig jaar ook de eerste tekenen van herstel zichtbaar: het aantal openstaande vacatures nam toe, de werkloosheidsstijging nam af, het aantal faillissementen daalde en het aantal gewerkte uitzenduren zat weer in de lift. Volgend jaar zullen het herstel van de productiegroei en de verbetering van de winstgevendheid naar verwachting tot een groei van de werkgelegenheid leiden. Deze zal waarschijnlijk die van de beroepsbevolking overtreffen, zodat dan de werkloosheid weer wat lager kan worden.

Lage inflatie

De inflatie blijft afnemen door de daling van de arbeidskosten en de waardestijging van de euro, die ingevoerde producten goedkoper maakt. In 2004 stegen de consumentenprijzen gemiddeld met 1,2%. De geldontwaarding is in de eerste maanden van 2005 wel iets toegenomen, tot 1,6% in februari. De hoge olieprijs en de verhoging van de energiebelasting leidden de afgelopen maanden immers tot hogere energierekeningen. Komende maanden kan de inflatie echter weer wat verminderen, doordat de verhoging van de tabaksaccijns van verleden jaar uit het inflatiecijfer wegvalt en de huurstijging per 1 juli lager is dan vorig jaar. Over heel 2005 zal de inflatie met gemiddeld 1¼% waarschijnlijk hetzelfde zijn als vorig jaar. Volgend jaar zal de inflatie naar verwachting nog slechts ¼% bedragen, mede door de afschaffing van het gebruikersdeel van de onroerende-zaakbelasting, wat een neerwaarts effect op de inflatie heeft van bijna ½%-punt.

Gematigde loonontwikkeling

De contractloonstijging in de marktsector is de afgelopen jaren steeds verder afgenomen door de lagere inflatie en de oploop van de werkloosheid. Het sociaal akkoord over VUT, prepensioen en levensloop liet vorig jaar lang op zich wachten, zodat voor dit en volgend jaar nog nauwelijks cao's zijn afgesloten. We verwachten dat de contractloonstijging dit jaar verder afneemt tot ¾%. In het sociaal akkoord zijn de sociale partners een uiterst terughoudende loonontwikkeling overeengekomen. Volgend jaar kan de contractloonstijging in de marktsector met 1% weer iets hoger uitkomen. Dat betekent dat werknemers dan ook weer een reële loonstijging tegemoet kunnen zien.

Begrotingstekort neemt af

Het begrotingstekort is vorig jaar met 2,5% van het bruto binnenlands product (BBP) weer onder de 3%-norm uit het Stabiliteits- en Groeipact uitgekomen. Naar verwachting zal het EMU-saldo in 2005 en 2006 verder verbeteren. Dit jaar is dat vooral te danken aan de verdere bezuinigingen en lastenverzwaringen van het kabinet, volgend jaar aan het aantrekken van de economische groei. Het voor conjunctuur geschoonde tekort of structurele tekort zal hierdoor dit jaar nog sterk verbeteren tot 0,6% van het BBP om volgend jaar gelijk te blijven op dat niveau. Nederland voldoet dan ook bijna aan het door Brussel toegestane structurele tekort van 0,5% van het BBP. □

Meer informatie: b.j.kuipers@cpb.nl

Nieuwe zorgstelsel heeft grote gevolgen

Per 1 januari 2006 gaan de ziekenfondsverzekering en de particuliere ziektekostenverzekeringen op in de nieuwe, privaat uitgevoerde, basisverzekering curatieve zorg. Het verzekerde pakket is ongeveer gelijk aan het huidige ziekenfondspakket, aangevuld met onderdelen van de geestelijke gezondheidszorg die tot nu toe onder de AWBZ vallen. Iedere Nederlander is verplicht verzekerd. Zorgverzekeraars moeten iedereen accepteren tegen een premie die voor alle verzekerden bij een verzekeraar gelijk is.

De nieuwe zorgverzekering wordt gefinancierd met een nominale premie voor volwassenen en een inkomensafhankelijke werkgeversbijdrage, die macro gezien beide de helft van de zorguitgaven moeten dekken. Het is de bedoeling dat de zorgverzekeraars onderling gaan concurreren via de nominale premie. De verzekeraars kunnen bijvoorbeeld gaan onderhandelen met zorgaanbieders over de prijs en kwaliteit van de zorgdiensten. Het kabinet wil onder andere door de invoering van de zorgtoeslag de inkomenseffecten van de stelselwijziging beperken.

Het nieuwe zorgstelsel heeft grote gevolgen voor een aantal macro-economische kernvariabelen in 2006. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) rekent de huidige particuliere ziektekostenpremies tot de consumptieve bestedingen van gezinnen. De nieuwe zorgverzekering beschouwt het CBS daarentegen als een collectieve verzekering, die wordt uitgevoerd door private verzekeraars. Dit houdt in dat het CBS al deze zorguitgaven tot de overheidsconsumptie gaat rekenen en de bijbehorende zorgpremies tot de inkomsten van de overheid. Het opgaan van de particuliere ziektekostenverzekeringen in de nieuwe zorgverzekering leidt daardoor tot een afname van de particuliere consumptie met 8,5 miljard euro (3,7%). De overheidsconsumptie stijgt met hetzelfde bedrag, zodat de totale productie in Nederland niet verandert. Verder resulteert de verschuiving in een toename van de collectieve lastendruk met 1,7% van het BBP.

Huizenprijzen: na oververhitting volgt lichte afkoeling

De ontwikkeling van de huizenprijzen wordt steeds belangrijker voor de Nederlandse economie. Hogere prijzen zorgen voor een toename van het vermogen van gezinnen. Dit heeft direct invloed op de consumptie en daarmee op de economische groei. Met name aan het eind van de jaren negentig heeft de economie kunnen profiteren van sterke prijsstijgingen op de woningmarkt. De afgelopen jaren zijn de prijzen echter beduidend minder toegenomen. Om te verklaren welke factoren van invloed zijn op de huizenprijsontwikkeling, heeft het CPB onderzoek gedaan naar de woningmarkt.

De woningmarkt heeft bijzondere kenmerken. In tegenstelling tot de aanschaf van de meeste consumptiegoederen, is het kopen van een huis in emotioneel en financieel opzicht een ingrijpende gebeurtenis. In veel gevallen behoort zo'n aanschaf tot de grootste financiële transacties in iemands leven, met mogelijk vérgaande positieve dan wel negatieve financiële consequenties. Kopers en verkopers zullen om die reden niet snel over één nacht ijs gaan bij het nemen van een beslissing.

De huizenmarkt is een typisch voorbeeld van een zogeheten voorraadmarkt, waarbij het aanbod grotendeels bestaat uit bestaande of 'tweedehands' producten. Dit beperkt de invloed van de bouwkosten van nieuwe woningen op de gemiddelde huizenprijs. Juist omdat de woningmarkt een voorraadmarkt is, waar elk jaar maar een klein percentage nieuwbouw bijkomt, passen kwantiteit en kwaliteit van het woningaanbod zich ook maar traag aan de woningbehoefte aan. Hierdoor is sprake van een min of meer vast aanbod, zodat wijzigingen in de vraag naar koopwoningen op korte termijn vooral tot uiting komen in de huizenprijs. Naast de

geringe jaarlijkse nieuwbouw spelen bezwaarschriftprocedures en beleid op het gebied van ruimtelijke ordening een rol bij het trage aanpassingsproces.

Rekening houdend met deze bijzondere marktkenmerken heeft het CPB een vergelijking geschat die onderscheid maakt tussen lange-termijnontwikkelingen en korte-termijnaanpassingen. Uit analyse blijkt dat op de lange termijn de reële huizenprijs wordt bepaald door de niveaus van het reëel beschikbaar looninkomen, het financiële gezinsvermogen, de reële rente en de woningvoorraad. De absolute hoogte van de genoemde factoren is ook van invloed op de ontwikkeling van de reële huizenprijs op korte termijn. Daarnaast spelen op de korte termijn ook de stijgingspercentages van dezelfde variabelen, met uitzondering van die van de woningvoorraad, een rol in de verklaring.

Het aanpassingsproces van de huizenprijzen blijkt langzamer te verlopen in een situatie waarin huizen overgewaardeerd zijn, dan in een situatie waarin de feitelijke prijs lager is dan op grond van achterliggende factoren zou mogen worden verwacht. In dit laatste geval zijn aanbieders van woningen eerder bereid om langer te wachten op een geschikte koper dan om de prijs te verlagen.

Deze neerwaartse starheid heeft vaak tot gevolg dat de huizenprijzen niet dalen, maar de gemiddelde verkooptijd wel toeneemt. Overigens is de neerwaartse starheid van tijdelijke aard. Na verloop van tijd komt de huizenprijs weer op het niveau dat op grond van de achterliggende factoren zou mogen worden verwacht.

De reële stijging van de huizenprijs met gemiddeld 8% per jaar in de periode 1992-2000 blijkt voor ongeveer driekwart toe te schrijven aan de groei van inkomens en, in mindere mate, van vermogens.

Een kwart van de prijsstijging valt te verklaren uit de lage reële rente. Deze lage reële rente is ook de belangrijkste reden waarom de reële huizenprijzen de laatste jaren nog met 2½% per jaar zijn toegenomen. Uit de analyse blijkt dat deze huizenprijsstijging relatief gering is ten opzichte van eind jaren negentig vanwege de lagere inkomens- en vermogensontwikkeling sinds 2001. Daarnaast was de huizenprijsstijging in het jaar 2000 volgens deze analyse wat 'doorgeschoten'. Na oververhitting volgt enige afkoeling. De hierop volgende aanpassing heeft de stijging van de reële huizenprijs in de jaren 2001-2003 enigszins gedrukt. Door de eerder genoemde neerwaartse starheid is deze aanpassing echter beperkt gebleven. □

Meer informatie: m.van.leuvensteijn@cpb.nl

Economisch beleid over de grens: Denemarken

In de Nederlandse beleidsdiscussie wordt de laatste tijd veel verwezen naar Denemarken als lichtend voorbeeld van succesvol beleid. CPB Nieuwsbrief had daarom een kort interview met Peder Andersen, directeur van de staf van de Deense Economische Raad.

Wat zijn de sterke kanten van de Deense economie?

De flexibele arbeidsmarkt en het activerende werkloosheidsstelsel. Voor bedrijven zijn de kosten van het aannemen en ontslaan van werknemers laag. Ontslag kan binnen een paar dagen geregeld zijn. Dit stimuleert bedrijven om nieuwe initiatieven te nemen. In het afgelopen decennium is het werkloosheidssysteem sterk verbeterd. Vroeger kon een Deen ongestoord bijna tien jaar een werkloosheidsuitkering krijgen. Tegenwoordig wordt hij/zij al na een paar weken aangesproken op de eigen plannen om een baan te vinden. En na een half jaar is een werkloze verplicht om een aangeboden werkervaringsplaats (trainings job) te accepteren. Deze tijdelijke banen worden als niet plezierig gezien en werklozen doen er daarom veel aan om binnen zes maanden weer een baan te vinden.

Wat is het grootste probleem voor de Deense economie op langere termijn?

Het is zeer verontrustend dat bijna een kwart van de jongeren geen gedegen professionele opleiding afmaakt. Veel jongeren gaan er na de middelbare school een jaar of meer tussenuit en keren niet meer terug in het onderwijs. Dit vergroot de groep Denen met een lage productiviteit. Een ander probleem is de kwaliteit van het Deense onderwijsstelsel. Verder zijn, net als elders in Europa, de vergrijzing en de integratie van immigranten belangrijke economische problemen. Zonder extra maatregelen moet de belastingdruk op lange termijn 5 tot 8%-punt stijgen om de extra uitgaven door vergrijzing te dekken.

Hoe doet de Deense economie het momenteel?

Vorig jaar was in zekere zin een saai jaar. Na een economische groei van slechts 0,5% in 2003 was er vorig jaar het gebruikelijke conjuncturele herstel. De productie nam toe met 2% en er was enige verbetering op de arbeidsmarkt. De particuliere consumptie werd daarbij gestimuleerd door de opschorting van de verplichte storting op de individuele pensioenrekeningen. De loonstijging was licht hoger dan elders, maar de prijsconcurrentiepositie is vooralsnog geen groot probleem. De inflatie bleef beperkt en de overheidsbegroting kende opnieuw een overschot. Naar onze inschatting zal de opgaande conjunctuur dit jaar aanhouden en zal de economische groei vergelijkbaar of licht hoger zijn dan in het afgelopen jaar. De werkloosheid daalt vermoedelijk met een half procentpunt tot circa 5½%. [Ter vergelijking: het CPB raamt voor Nederland een stijging van de werkloosheid met circa een half procentpunt tot 6¾%.] □

Over de Deense Economische Raad

De Deense Economische Raad is een onafhankelijk adviesorgaan van de Deense regering. De Raad heeft drie onafhankelijke voorzitters en 29 leden. Naast onafhankelijke experts zijn dit vertegenwoordigers van vakbonden, werkgeversorganisaties, lokale overheden, de centrale bank en ministeries. De drie voorzitters, bijgestaan door een tiental stafeconomisten, komen ieder halfjaar met een rapport dat in de Raad wordt besproken. Daarin gaan

zij in op de economische vooruitzichten op korte termijn en in toenemende mate ook op structurele vraagstukken. Zo zijn in recente rapporten alle elementen van de Deense welvaartsstaat successievelijk geanalyseerd, waarbij concrete beleidsaanbevelingen zijn geformuleerd. Om een vrije discussie te hebben wordt dit rapport pas na de halfjaarlijkse bijeenkomst van de Raad gepubliceerd. Alleen de voorzitters zijn verantwoordelijk voor de

inhoud. Na publicatie presenteren zij en hun staf het rapport in parlementaire commissies en veel andere fora. De impact van de halfjaarlijkse rapporten van de Raad op de Deense beleidsdiscussie is momenteel duidelijk groter dan die van de enigszins vergelijkbare Commissie van Sociaal-Economische Deskundigen van de Nederlandse Sociaal-Economische Raad. De Deense voorzitters nemen het hele jaar door actief deel aan de beleidsdiscussie.

Aan de vooravond van de parlementsverkiezingen in februari van dit jaar mengden zij zich echter niet in het debat. Toen de nieuwe regering een goede week later aantrad en plannen begon te formuleren voor de nieuwe regeringsperiode, waren de Raadsvoorzitters echter weer nadrukkelijk aanwezig.

Recente publicaties

DECEMBER 2004 - MAART 2005

Onderstaande lijst geeft een compleet overzicht van CPB-publicaties die zijn verschenen tussen december 2004 en maart 2005, gerangschikt naar publicatierreeks. Beleidsrelevante stukken zijn kort samengevat. Op www.cpb.nl kunt u de volledige stukken downloaden. Vaak is op de website ook een persbericht over de publicatie beschikbaar.

Prognoses

Centraal Economisch Plan 2005

Meer informatie:

j.p.verbruggen@cpb.nl

Het CEP 2005 beschrijft de stand van de Nederlandse en de internationale economie en presenteert prognoses voor de economische ontwikkeling in 2005 en 2006. De economie-rapportage op pagina 4-7 van deze Nieuwsbrief is een samenvatting van de CEP-ramingen. Speciaal onderwerp in deze MEV is 'Drie stelselwijzigingen in 2006'.

CPB Documenten

73. Better safe than sorry? Reliability policy in network industries

Victoria Shestalova, Machiel Mulder en Marcel Canoy, december 2004

Meer informatie:

v.shestalova@cpb.nl

Dit rapport presenteert een routekaart die beleidsmakers helpt beleid te ontwikkelen voor betrouwbaarheid in netwerksectoren, zoals elektriciteitsdistributie en waternetwerken. Goede regelgeving is belangrijker voor de betrouwbaarheid van netwerken, dan de vraag of de overheid wel of niet eigenaar van die netwerken is. Een internationale vergelijking van verschillende netwerksectoren laat zien dat netwerken in publieke en private handen vaak ongeveer even betrouwbaar zijn, mits de overheid ade-

quate prijs- en kwaliteitsregulering toepast. Omdat private bedrijven doorgaans efficiënter werken, kan privatiseren in zulke gevallen welvaartsverhogend zijn.

74. Eenheid of verscheidenheid in onderzoeksagenda's? Over de bèta-gerichte R&D-specialisatiepatronen van wetenschap en bedrijven in Nederland

Marieke Rensman, december 2004

Meer informatie:

m.j.m.a.toet@cpb.nl

De zogenaamde kennisparadox (goed wetenschappelijk onderzoek, maar weinig benutting door het bedrijfsleven) is een van de belangrijkste onderwerpen van debat in het innovatie- en wetenschapsbeleid. Een goede wisselwerking tussen wetenschap en bedrijfsleven kan de innovatiecapaciteit van de economie vergroten. Als de wetenschap echter op heel andere gebieden actief is dan het bedrijfsleven, dan zijn de mogelijkheden tot wisselwerking hoe dan ook beperkt. Dit rapport beschrijft in welke bètagerichte technologiegebieden bedrijven, universiteiten en researchinstellingen in Nederland R&D uitvoeren. Het empirische onderzoek toont aan dat de R&D-specialisatiepatronen van bedrijven en van (semi-)publieke kennisinstellingen sterk verschillen.

75. Police numbers up, crime rates down. The effect of police on crime in the Netherlands, 1996-2003

Ben Vollaard, januari 2005

Meer informatie:

b.a.vollaard@cpb.nl

Zie artikel op pagina 12 van deze Nieuwsbrief.

76. Verplaatsing vanuit Nederland Motieven, gevolgen en beleid

Paul Tang, Joeri Gorter en Michel Toet, februari 2005

Meer informatie:

m.j.m.a.toet@cpb.nl

Door de internationalisering nemen de zorgen over verplaatsing van bedrijfsactiviteiten naar lagelonenlanden toe. Op de lange termijn en voor Nederland als geheel is verplaatsing van bedrijfsactiviteiten zoals goederenproductie en programmeerwerk echter gunstig. De beroepsbevolking van elk land kan dan worden ingezet voor het werk dat de grootste toegevoegde waarde oplevert. Specialisatie op activiteiten die onder meer een hoog kennisniveau eisen, is het meest lonend voor een hoogontwikkelde economie als Nederland. In westerse landen valt daarentegen weinig winst te behalen uit massaproductie. Deze kan beter plaatsvinden in lagelonenlanden. Internationale handel zorgt er dan weer voor dat we via goedkope importen voordeel hebben van het verplaatsen van dergelijke bedrijfsactiviteiten. Er zijn mogelijk ook nadelen. De zorg is onder meer dat verplaatsing naar lagelonenlanden vooral de arbeidsmarktpositie van laaggeschoolden verslechtert. Een andere vrees is dat verplaatsing gepaard gaat met massaontslag. Voor die zorgen bestaat in de praktijk weinig grond. In het algemeen lijken de nadelen van verplaatsing

bescheiden te zijn. Gegeven het beleid dat de structurele kenmerken van de economie verbetert, lijkt aanvullend beleid om bedrijven aan Nederland te binden in de regel niet nodig. Bovendien zal het vaak ook weinig effectief zijn.

77. Trefzekerheid van CPB-prognoses voor de jaren 1971-2003

Henk Kranendonk en Johan Verbruggen, februari 2005

Meer informatie:

h.c.kranendonk@cpb.nl

Dit document bevat een analyse van de trefzekerheid van de CPB-kortetermijnramingen in de periode 1971-2003. Het CPB vergelijkt zijn prognoses regelmatig met de gerealiseerde cijfers, teneinde lessen te trekken die tot verbetering van de ramingen kunnen leiden en om de onzekerheden rond de ramingen te illustreren. In dit document staan de ramingen voor het lopende en komende jaar uit de Macro Economische Verkenningen centraal. Het besteedt bijzondere aandacht aan voorspelfouten in de meest recente jaren, aan de invloed op de trefzekerheid van CBS-bijstellingen van voorlopige realisatiecijfers, aan de gevoeligheid van de trefzekerheid voor voorspelfouten van de buitenlandvariabelen, en aan criteria die de zuiverheid en efficiency van de ramingen toetsen. Uit het onderzoek blijkt dat niet eenduidig is aan te geven of de trefzekerheid van de ramingen in de loop der jaren verbeterd, dan wel verslechterd is. De loon- en prijsramingen zijn de laatste jaren sterk verbeterd, terwijl de volumeramingen juist minder trefzeker zijn geraamd. Het grote aantal onvoorziene gebeurtenissen, zoals internationale spanningen, boekhoudschandalen en het doorprikken van de ICT-zeepbel, zijn hier blijkbaar debet aan.

78. *Onderweg naar morgen Een economische analyse van het digitaliserende media- landschap*

Richard Nahuis, Marja Appelman, Machiel van Dijk, Ben Vollaard en Daniël Waagmeester, februari 2005
Meer informatie: r.nahuis@cpb.nl

Als gevolg van het sterk toegenomen media-aanbod en de opkomst van betaal-tv gaan mediaproducten zoals nieuws, steeds meer op gewone producten lijken. Door de verspreiding van snel Internet vervagen de verschillen tussen distributiekkanalen als krant, tv en radio. Deze ontwikkelingen maken het gewenst om het mediabeleid in de toekomst vanuit de inhoud (content) te benaderen en dus niet langer primair vanuit de verschillende distributiekkanalen. Een benadering op inhoud heeft de meeste consequenties voor de publieke omroep. Deze zal in de toekomst een scherper profiel moeten krijgen. Commerciële aanbieders kunnen de taken waaraan geen publiek belang verbonden is, overnemen van de huidige gesubsidieerde publieke omroep. Deze zou zich dan meer op kwalitatief hoogwaardige programma's moeten richten. Wanneer we de content in vier typen verdelen - nieuws & opinie, kunst & cultuur, vermaak, en specifieke informatie (zoals programma's over klussen, gezondheid of vakanties) - dan zou het aandeel vermaak en specifieke informatie kleiner worden ten gunste van de eerste twee categorieën. De grootste uitdaging voor een toekomstige publieke omroep is daarbij dan ook om desondanks redelijke kijkcijfers te halen.

79. *Measuring lifetime redistribution in Dutch collective arrangements*

Harry ter Rele, februari 2005
Meer informatie: h.j.ter.rele@cpb.nl

De doelstelling van deze studie is om zo omvattend mogelijk te meten hoe het Nederlandse stelsel van collectieve regelingen uitwerkt voor de verschillende inkomensgroepen in de samenleving. Dit vereist dat alle herverdelende regelingen in de berekening worden meegenomen en dat deze derhalve de gehele levensloop omspannen. Dit is de eerste studie die op zo'n veelomvattende wijze inzicht geeft in de uitwerking van collectieve regelingen op de welvaartsverdeling. Uit het onderzoek blijkt dat belastingen, sociale premies en overheidsuitgaven de verschillen in welvaart aanzienlijk dempen. Gemeten over de hele levensloop is het gemiddelde inkomen van mensen met een universitaire opleiding ruim 3,5 maal zo groot als dat van mensen met alleen basisonderwijs. Rekening houdend met belastingen, premies en het profijt van overheidsuitgaven, neemt dit verschil echter fors af. De totale welvaart van de hoogste opleidingsgroep is dan iets minder dan twee maal zo groot als die van de laagst opgeleiden.

CPB Discussion

Papers

42. *Services trade within Canada and the European Union What do they have in common?*

Arjan Lejour en Jan-Willem de Paiva Verheijden, december 2004

Meer informatie:
a.m.lejour@cpb.nl

In dit onderzoek analyseert het CPB de bilaterale handel tussen de verschillende provincies in Canada en tussen de lidstaten van de Europese Unie en vergelijkt de resultaten met de handel in goederen. Belangrijke verklarende variabelen zijn de marktomvang van de exporterende en importerende regio's en hun onderlinge afstand. Afstand blijkt voor de handel in diensten een minder grote belemmering te zijn dan voor de handel in goederen. Taalverschillen en regulering van de exporterende regio hinderen in de EU zowel de handel in goederen, als die in diensten. Regulering in de importerende regio beperkt de handel in diensten. Deze handel is, gemeten als aandeel van het bruto binnenlands product, in Canada twee keer zo groot als in de EU. Een tentatieve analyse laat zien dat de dienstenhandel binnen de EU duidelijk kan toenemen als de interne markt net zo zou functioneren als de Canadese dienstenmarkt.

CPB Notities

70. *Vooruitzichten voor spoor-
vervoer over de Betuweroute*

71. *Kaderrichtlijn Water: enige
aandachtspunten*

72. *Mestbeleid: enige observa-
ties*

CPB Memoranda

102. *Intra-EU trade and in-
vestment in service sectors
and regulation patterns*

103. *Economische effecten
VpB-pakket*

104. *FAQs about oil and the
world economy*

105. *Ontwikkelingslanden en
het EU-landbouw- en voedsel-
beleid*

106. *Collectieve sector in
SAFE*

107. *Arbeidsproductiviteit op
lange termijn in historisch en
internationaal perspectief*

Colofon

CPB Nieuwsbrief is een uitgave van het
Centraal Planbureau
Postbus 80510
2508 GM Den Haag
T 070 - 3383380
F 070 - 3383350
I www.cpb.nl
E redactie@cpb.nl

Redactie:

Taco van Hoek, hoofdredacteur
Erik Canton
Kees Folmer
Pierre Koning
Dick Morks
Wim Suyker
Jacqueline Timmerhuis
Johan Verbruggen

Drukker: Koninklijke De Swart

Ontwerp: Maarten Balyon grafische vormgeving bv

CPB Nieuwsbrief is ook beschikbaar op www.cpb.nl
Teksten mogen zonder voorafgaande toestemming worden
overgenomen, onder vermelding van het CPB als bron.

Meer politie helpt

Sinds 1995 hebben de regionale politiekorpsen er 10.000 mensen bij gekregen. Maar is Nederland daardoor ook veiliger geworden? In de media zijn vaak negatieve berichten te horen over het effect van 'meer blauw'. Zo zou het nieuwe personeel vooral op het politiebureau blijven. Ondanks deze twijfels blijft de roep om meer personeel sterk. Hoog tijd om te onderzoeken hoe het met de effectiviteit van de Nederlandse politie is gesteld.

Als we kijken naar het aantal mensen dat slachtoffer wordt van criminaliteit, dan lijkt de toevloed van politiemensen effect te hebben gehad. De Politiemonitor Bevolking, een jaarlijkse telefonische enquête onder tienduizenden Nederlanders, laat zien dat vele vormen van criminaliteit en overlast al tien jaar afnemen. Zo is tussen 1996 en 2003 het percentage woningen waar gedurende dat jaar is ingebroken bijna gehalveerd. Eenzelfde daling geldt het percentage gestolen auto's. Ook het veiligheidsgevoel is verbeterd. Het percentage mensen dat zegt dat ze zich vaak onveilig voelden, is tussen 1996 en 2003 met 30 procent afgenomen. Antwoorden op concrete vragen over veiligheid in de buurt geven daarmee een ander beeld dan meer algemene onveiligheidsgevoelens, zoals die vaak in de media te beluisteren zijn.

Het is dan ook een goede tijd voor trotse toespraken van korpschefs. Zij schrijven de verbeterde veiligheid graag toe aan een succesvolle aanpak van de problemen door hun korps. En mocht bijvoorbeeld het aantal afrekeningen toch gestegen zijn, dan ligt dat natuurlijk aan andere factoren. Dát de politie de criminaliteit omhoog brengt, mogen we hopen – zeker gezien de duizenden extra politiemensen die er de afgelopen tien jaar zijn bijgekomen. Maar hoe groot het effect is, dat is niet duidelijk. In recente jaren zijn vooral Amerikaanse onderzoekers bezig geweest nieuwe methoden te ontwikkelen om deze vraag te beantwoorden. Dankzij deze inspanningen zijn we steeds beter in staat om het effect van politiewerk te onderscheiden van de vele andere factoren die criminaliteit beïnvloeden.

Het recente CPB-onderzoek *Police numbers up, crime rates down. The effect of police on crime in the Netherlands, 1996-2003* laat zien dat de toename in politiepersoneel inderdaad een verschil heeft gemaakt. In de periode 1996-2003 nam de kans op slachtofferschap van criminaliteit en overlast in totaal met circa 10 procent af door de inzet van extra politiepersoneel. Als de politie in een bepaald gebied meer politiepersoneel inzet, verplaatst deze criminaliteit zich dus niet simpelweg naar een ander gebied. Er kan sprake zijn van enige verplaatsingseffecten, maar in totaal leidt meer politie tot een duidelijke

vermindering van de criminaliteit. De politiekorpsen zijn dus door de inzet van meer personeel in staat om het algehele niveau van criminaliteit te verlagen.

Voor verschillende vormen van criminaliteit en overlast vinden we een groter effect van meer politiepersoneel in stedelijke gebieden dan in niet-stedelijke gebieden. Zo is het geschatte effect van meer politie op woninginbraak twee keer zo groot in de Randstad als in de rest van het land en het effect op overlast van jongeren drie keer zo groot. Herverdeling van politiepersoneel van landelijke naar stedelijke gebieden zou daarom bijdragen aan de doelstelling om het nationale niveau van criminaliteit en overlast te verlagen. Natuurlijk zijn er ook andere afwegingen bij het verdelen van politiemiddelen, zoals de beschikbaarheid van de politie in landelijke gebieden.

De vraag hoe de effectiviteit van de politie te verhogen valt, ligt nog grotendeels open. Onderzoek naar het effect van verschillende manieren van werken van de politie is schaars. Tegelijk kan beter inzicht in de werking van de strafrechtketen bijdragen aan een betere afstemming tussen politie en justitie – en daarmee de slagkracht van de politie vergroten. Door het effect en ook de kosten en baten te onderzoeken van verschillende manieren om criminaliteit te bestrijden, kunnen beleidsmakers en de politie beter onderbouwde keuzes maken bij het besteden van schaarse politiemiddelen. Evaluatie-onderzoek kan niet alleen informatie naar boven brengen wat het effect is van 'meer blauw', maar ook hoe 'doelmatiger blauw' te bereiken valt. □

Meer informatie: b.a.vollaard@cpb.nl.

